รายงานการสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2547-2555

สุรพงษ์ เสนาใหญ่[1] สายฝน วงษาทุม[1]

บทคัดย่อ

สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในระยะเวลา 9 ปี (พ.ศ.2547-2555) ส่งตัวอย่างหัวสัตว์ตรวจทางห้องปฏิบัติการทั้งหมด จำนวน 230 ตัวอย่าง เฉลี่ยส่งตรวจตัวอย่าง 25.56±3.95 ตัวอย่าง/ปี พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 53 ตัวอย่าง คิดเป็น 23.04 %ของตัวอย่างส่งตรวจทั้งหมด เฉลี่ยพบเชื้อตัวอย่าง 5.89±1.69 ตัวอย่าง/ปี โดยตัวอย่างที่ให้ผลบวกต่อเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด 53 ตัวอย่างสามารถ แยกชนิดสัตว์เป็นสุนัข (47 ตัว) คิดเป็น 88.68 %, แมว (1 ตัว) คิดเป็น 1.89 %, โค (5ตัว) คิดเป็น9.43 % ของตัวอย่างที่พบเชื้อทั้งหมด นอกจากนี้ พบว่าสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ 14 อำเภอ เป็นสัตว์มีเจ้าของ 37 ตัวอย่าง (69.81%)และเป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ 16 ตัวอย่าง (30.19%) โดยตัวอย่างจากสัตว์ที่ให้ผลบวกต่อโรคพิษสุนัขบ้าแบ่งเป็นสัตว์ที่ไม่เคยทำวัคซีน 20 ตัวอย่าง (37.73%), เป็นสัตว์ที่เคยทำวัคซีนแต่ไม่สม่ำเสมอ 17 ตัวอย่าง (32.07%) ,และเป็นสัตว์ที่ไม่มีข้อมูลการทำวัคซีนและไม่มีเจ้าของ 16 ตัวอย่าง (30.19%) ทั้งนี้ สามารถแยกเป็นสัตว์ที่มีอายุน้อยกว่า 3 เดือน จำนวน 2 ตัวอย่าง (3.77%),สัตว์ที่มีอายุระหว่าง 3-12 เดือน จำนวน 15 ตัวอย่าง (28.03%),และสัตว์ที่มีอายุมากกว่า 1ปี จำนวน 36 ตัวอย่าง (67.92%) นอกจากนี้ ช่วงเวลาที่พบว่าตัวอย่างสัตว์ที่ส่งตรวจแล้วพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าที่สูงกว่าช่วงอื่น คือ เดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าของจังหวัดอุบลราชธานีนั้นมีแนวโน้มที่จะตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า,จังหวัดอุบลราชธานี

ทะเบียนวิชาการเลขที่ 56(2) – 0116(3) - 086

[1] สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี

Surveillance and analysis of Rabies Situation in Ubonratchathani from 2004-2012

Surapong Senayai[1] Saifon Wongsathum[1]

Abstract

The situation of Rabies in Ubonratchathani province from 2004 to 2012, was study in rabies submitted specimens. Laboratory confirmation of rabies were 230 samples (25.56 ± 3.95 samples/year). The 53 Rabies virus positive samples, were 23.04 % of all samples and the average of the samples those confirmed infected with rabies were 5.89+1.69 samples/year. Approximately 88.68% of the positive results samples were in dogs, 1.89% were in cat, and 9.43% were in cattles. All of the Rabies positive result samples those found in 14 districts in Ubonratchathani province, which about 69.81% were pets and 30.19% % were stray animals. In addition, all 53 specimens from rabies positive animals, which about 20 pets have never been vaccinated (37.73%), 17 pets have been fitfully vaccinated (32.07%), and 16 strays whose vaccination history are unknown (30.07%). Besides, those positive samples were 2 animals younger than 3 months (3.77%), 15 animals ages 3-12 months (28.03%) ,36 animals older than 1 year (67.92%). However, In each year, the number of submitted samples for Laboratory confirmation were high on December to March. However, Rabies situation in Ubonratchathani have a tendency to increased.

Keyword : Rabies, Ubonratchathani province

Research paper No. 56(2) – 0116(3) - 086

[1] Ubonratchathani Provincial Livestock Office

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้า หรือ โรคกลัวน้ำ (Rabies) เป็นโรคติดต่อร้ายแรงชนิดหนึ่งที่มนุษย์รู้จักมากว่า 500 ปีแล้ว ซึ่งอาจเกิดจากการกัดหรือข่วนของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น สุนัข แมว หนู เป็นต้น เกิดจากเชื้อไวรัสชื่อ เรบีส์ (rabies) ปัจจุบันยังไม่มีทางรักษาหาย แต่สามารถป้องกันได้ ผู้ป่วยมักคงสภาพอยู่ได้นานไม่เกิน 1 สัปดาห์ และเสียชีวิต เนื่องจากอัมพาตของกล้ามเนื้อและระบบทางเดินหายใจ ในประเทศไทยยังมีรายงานการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าโดยสาเหตุหลักเกิดขึ้นจากสุนัข

โรคพิษสุนัขบ้า เกิดจากไวรัสซึ่งเป็นอาร์เอนเอไวรัส (RNA virus) สายเดี่ยว จัดอยู่ใน วงศ์ Rhabdoviridae สกุล Lyssavirus และมีทั้งหมด 7 สปีชีส์ ซึ่งไวรัสทุกตัวในสกุลนี้ มี antigenicity ที่คล้ายคลึงกัน แต่จากการทดสอบด้วย Monoclonal antibody พบว่าไวรัสแต่ละตัวมี nucleocapsid และรูปแบบของ surface protein ที่อาจแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของโลกหรือในสัตว์แต่ละชนิด และถ้าหากแบ่งตามคุณสมบัติทาง Biological ของไวรัส สามารถแบ่งออกเป็น 2 Phylogroups คือ 1 และ 2 phylogroups โดยแต่ละ Phylogroup จะแยกย่อยเป็นหลาย subgroups โดยไวรัสชนิดนี้ชอบอาศัยอยู่ในระบบประสาท จึงทำให้สัตว์ หรือ มนุษย์ที่ป่วยโรคนี้แสดงอาการทางประสาทออกมาอย่างเด่นชัด ลักษณะของเชื้อ รูปร่างคล้ายกระสุนปืน ปลายด้านหนึ่งโค้งมนและปลายอีกด้านหนึ่งตัดตรง พาหะนำโรค เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ สัตว์เลี้ยง หรือ สัตว์ป่า เช่น สุนัข แมว หนู ลิง ชะนี กระรอก แรคคูน และค้างคาว ในประเทศไทยมักพบในสุนัข รองลงมาคือแมว ในประเทศไทยผู้เสียชีวิตมีแนวโน้มลดลงตามลำดับจาก 370 คนในปี พ.ศ. 2523 เป็น 30 คน ในปี พ.ศ. 2545 ทั้งนี้ มีรายงานด้าน molecular epidemiology โดยแยก phylogroup ของไวรัสพิษสุนัขบ้าเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการแพร่กระจายของเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทางภูมิศาสตร์ (Geographic localization of rabies virus phylogroups) ในประเทศไทย เมื่อ ปี 2548 โดยวิเคราะห์ลำดับยีนนิวคลีโอโปรตีน (nucleoprotein) จากตัวอย่างสมองของมนุษย์และสัตว์จากทั่วประเทศ ระหว่างปี 1998 และ 2002 เพื่อดูความสัมพันธ์ของพื้นที่และ phylogroup ของไวรัสพิษสุนัขบ้า ซึ่งพบว่าในประเทศไทยมี 2 phylogroups คือ TH1 และ TH2 และสามารถแยกย่อยเป็นหลาย subgroup จากรายงานพบว่า มีการกระจายตัวของ TH2 rabies phylogroup กระจายทั่วประเทศ ในขณะที่ TH1 ส่วนใหญ่จะพบในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง โดยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ถูกระบุอยู่ใน TH2 viruses (Thai Rabies Virus Phylogroup) และมีรายงานระบุพื้นที่การกระจายตัวของเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าชนิด subgroups TH2A ในเขตอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานีและชนิด subgroups TH2G ในอำเภอวารินชำราบ, อำเภอบุณฑริก และอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (Jessada et at.,2005)

พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ 16,112.65 ตารางกิโลเมตร มี ประชากรประมาณ 1,816,057 คน (ข้อมูลประชากรปี พ.ศ.2555) ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยพรมแดนบางช่วงใช้แม่น้ำโขงเป็นตัวกำหนด ,ทิศใต้ ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา ,ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดยโสธร โดยแนวพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา รวมความยาวประมาณ 428

กิโลเมตร ประชากรสุนัขและแมวรวม 228,458 ตัว แบ่งได้ดังนี้ สุนัขมีเจ้าของจำนวน 191,443 ตัว และมีสุนัขไม่มีเจ้าของอีก 7,464 ตัว รวมมีสุนัขทั้งสิ้น 198,907 ตัว แมวมีเจ้าของ 25,314 ตัว และแมวไม่มีเจ้าของ 4,237 ตัว รวมทั้งจังหวัดมีประชากรแมวทั้งสิ้น 29,551ตัว (ข้อมูลปี 2555,สำนักงานปศุสัตว์อุบลราชธานี) ทั้งนี้ ยังคงมีรายงานพบการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขและแมวในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และเนื่องจากโรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคที่ติดต่อได้ทั้งในคนและสัตว์จึงมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมปศุสัตว์ โดยอาศัยพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 เป็นแม่บท และกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยอาศัยพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.2535 เป็นหลักการทำงาน (Wirongrong et al.,2005)

จุดประสงค์ของรายงานนี้เป็นการรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา (Epidemiological surveillance) เป็นการติดตามเฝ้าสังเกตอย่างต่อเนื่องให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีขอบเขตการเฝ้าระวังครอบคลุม มุ่งเน้นการติดตาม เกี่ยวกับการกระจายและแนวโน้มของอุบัติการณ์ของโรคเพื่อนำไปสู่มาตรการสืบสวนสอบสวนและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

อุปกรณ์และวิธีการ

1.เป็นการนำข้อมูลการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี 2547 – 2555 (9 ปี) ของเจ้าหน้าที่ตามสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และหน่วยบริการสาธารณสุข ที่ได้รับแจ้งว่าพบสัตว์ที่สงสัยว่าติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าหรือแสดงอาการของโรคพิษสุนัขบ้าที่อยู่ในข่ายการเฝ้าระวังคือ แบบดุร้าย (Furious rabies) มีอาการคลุ้มคลั่งหรืออาการทางสมองเป็นอาการสำคัญและแบบซึม(Dump rabies) มีอาการอัมพาตหรืออาการทางอ่อนแรงของแขนขาเป็นอาการสำคัญนั้น ได้ทำการเก็บตัวอย่างสัตว์หรือหัวสัตว์นั้นๆใส่ลงในถุงพลาสติกและแช่ในน้ำแข็งพร้อมบันทึกข้อมูลรายละเอียดต่างๆตามแบบฟอร์มรายงานการส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้า แล้วรวบรวมส่งหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำส่งตัวอย่างตรวจทางห้องปฏิบัติการชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้าของกรมปศุสัตว์คือ ศูนย์วิจัยพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนล่าง) โดยเร็วที่สุดภายใน 24 ชั่วโมง

2.รวบรวมผลตรวจทางห้องปฏิบัติการชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้าในช่วงปี 2547 – 2555 (9 ปี)ของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่างๆเช่น ช่วงเวลา,ชนิดสัตว์,อายุ,ประวัติการฉีดวัคซีน,การกระจายตัวของโรคพิษสุนัขบ้า ฯลฯ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ร้อยละ

ผลสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าจังหวัดอุบลราชธานี

ในระยะ 9 ปี (พ.ศ.2547-2555) มีรายงานการเฝ้าระวังโดยมีการส่งตัวอย่างตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 230 ราย เฉลี่ยส่งตรวจตัวอย่าง 25.56$\pm$3.95/ปี ได้แก่ ปี 2547 ส่งตัวอย่าง 5 ตัวอย่าง(2.08%), ปี 2548 ส่งตัวอย่าง 21 ตัวอย่าง (9.13%), ปี 2549 ส่งตัวอย่าง 20 ตัวอย่าง (8.69%), ปี 2550 ส่งตัวอย่าง 29 ตัวอย่าง (12.60%), ปี 2551 ส่งตัวอย่าง 20 ตัวอย่าง (8.69%), ปี 2552 ส่งตัวอย่าง 20

ตัวอย่าง (8.69%), ปี 2553 ส่งตัวอย่าง 32 ตัวอย่าง (13.91%), ปี 2554 ส่งตัวอย่าง 38 ตัวอย่าง (16.52%) และปี 2555 ส่งตัวอย่าง45 ตัวอย่าง (19.56%) ดัง**<u>แผนภูมิที่1</u>**

<u>แผนภูมิที่ 1</u> แสดงจำนวนตัวอย่างส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 - 2555

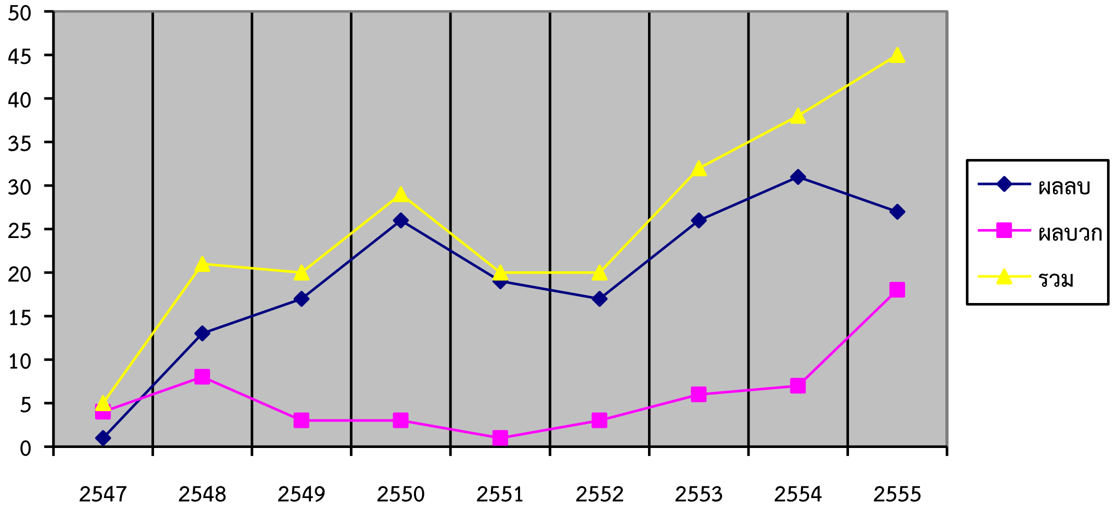

โดยเมื่อนำมาเปรียบเทียบจำนวนตัวอย่างที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าต่อจำนวนตัวอย่างที่ส่งตรวจทั้งหมดในแต่ละปีพบว่าในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2551-2555) มีแนวโน้มสูงขึ้นดัง **<u>ตารางที่ 1</u>**

<u>ตาราง 1</u> รายงานการเฝ้าระวัง/จำนวนตัวอย่างส่งตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าและจำนวนตัวอย่างส่งตรวจที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2555

ปี พ.ศ.	**จำนวนตัวอย่างส่งตรวจ**			**ร้อยละตัวอย่างส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้าที่ให้ผลบวก/ตัวอย่างทั้งหมด**
	ผลลบ	ผลบวก	รวม	
2547	1	4	5	80.00
2548	13	8	21	38.09
2549	17	3	20	15.00
2550	26	3	29	10.34
2551	19	1	20	5.00
2552	17	3	20	15.00
2553	26	6	32	18.75
2554	31	7	38	18.42
2555	27	18	45	40.00
รวม	**177**	**53**	**230**	**23.04**

เมื่อนำมาพิจารณาในช่วงเวลาที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ช่วงเวลาที่พบว่าตัวอย่างสัตว์ที่ส่งตรวจแล้วพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าที่สูงกว่าช่วงอื่น คือ เดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม ดัง **<u>แผนภูมิที่ 2</u>**

<u>แผนภูมิที่ 2</u> ช่วงเวลาที่ส่งตัวอย่างตรวจเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมดตั้งแต่ปี 2547-2555

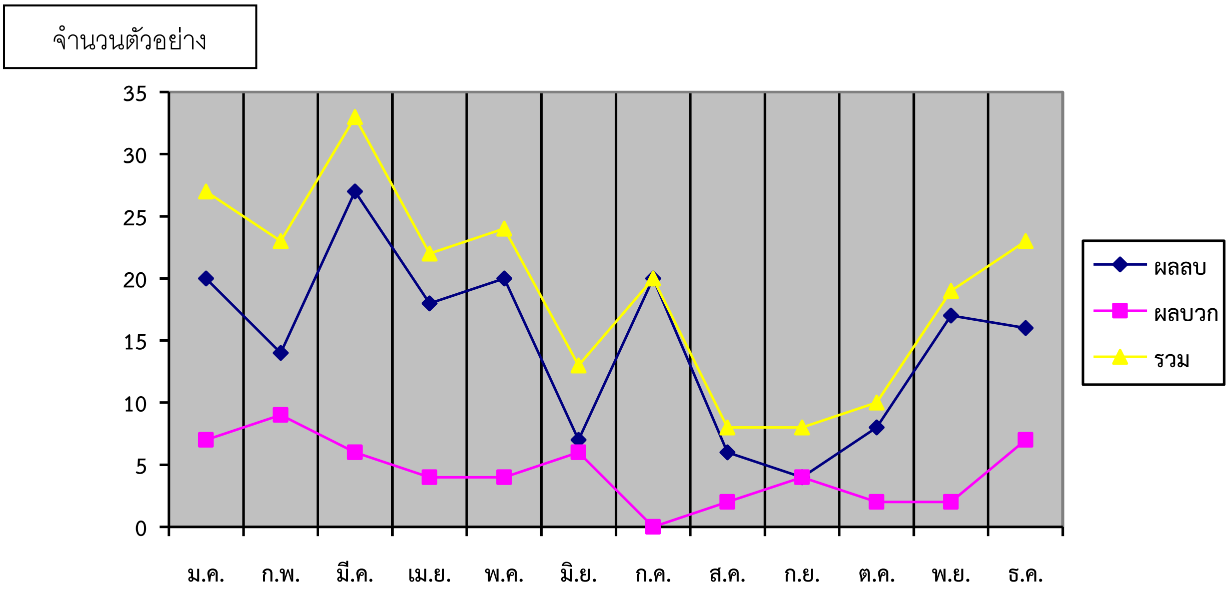

เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าที่ตรวจพบในแต่ละพื้นที่ทั้ง 25 อำเภอ พบว่าตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ 14 อำเภอ จาก 23 อำเภอที่ส่งตัวอย่างตรวจโรคพิษสุนัขบ้า โดยพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานีพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้ามากที่สุด จำนวน 11 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 25.75 ของตัวอย่างที่พบเชื้อทั้งหมดของจังหวัดอุบลราชธานีและพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ร้อยละ 16.88 ของจำนวนตัวอย่างที่ส่งตรวจทั้งหมดในพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี ดัง**<u>ตารางที่ 2</u>** และ **<u>รูปภาพที่ 1</u>**

ตาราง 2 รายงานการเฝ้าระวัง/จำนวนตัวอย่างส่งตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าและจำนวนตัวอย่างส่งตรวจที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2555 แยกรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวนตัวอย่างที่ส่งตรวจ			ร้อยละของตัวอย่างที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า/ตัวอย่างทั้งหมด
	พบเชื้อ	ไม่พบเชื้อ	รวม	
1. เมืองอุบลราชธานี	11	57	68	16.18
2. วารินชำราบ	3	34	37	8.11
3. พิบูลมังสาหาร	3	4	7	42.85
4. ตระการพืชผล	5	12	15	33.33
5. เดชอุดม	0	4	4	0
6. เขื่องใน	1	3	4	25
7. ม่วงสามสิบ	0	5	5	0
8. น้ำยืน	0	7	7	0
9. นาจะหลวย	0	2	2	0
10. บุณฑริก	5	4	9	55.55
11. โขงเจียม	3	2	5	60
12. สิรินธร	0	0	0	0
13. ศรีเมืองใหม่	2	1	3	66.66
14. โพธิ์ไทร	0	2	2	0
15. เขมราฐ	8	16	24	33.33
16. กุดข้าวปุ้น	0	0	0	0
17. ตาลสุม	3	3	6	50
18. สำโรง	0	1	1	0
19. ดอนมดแดง	4	6	10	40
20. ทุ่งศรีอุดม	0	1	1	0
21. นาเยีย	0	0	0	0
22. นาตาล	1	1	2	50
23. เหล่าเสือโก้ก	1	5	6	16.66
24. สว่างวีระวงศ์	3	3	6	50
25. น้ำขุ่น	0	4	4	0
รวม 25 อำเภอ	**53**	**177**	**230**	**23.04**

รูปที่ 1 แผนที่แสดงจุดที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2547 - 2555

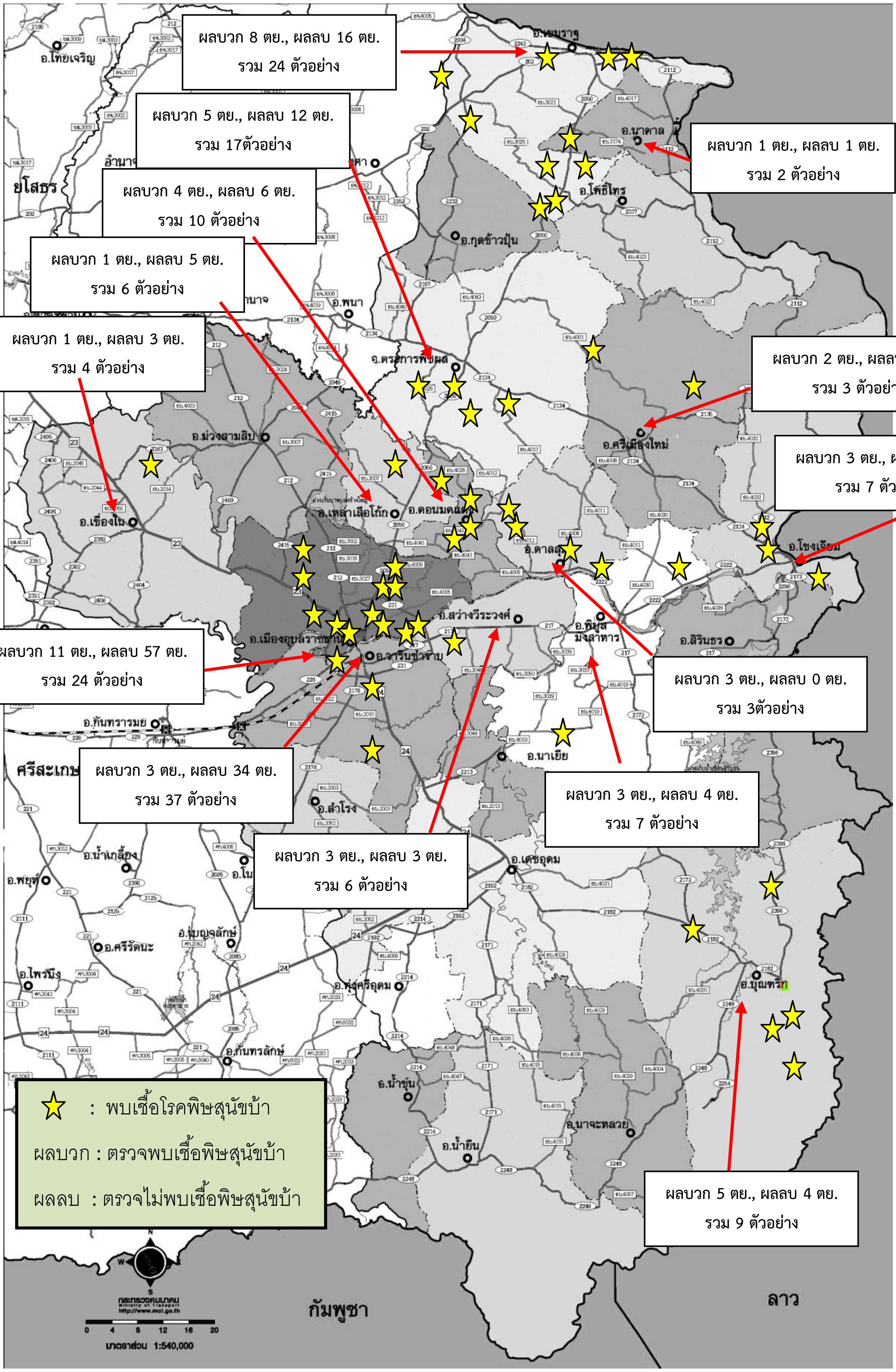

โดยเมื่อนำตัวอย่างที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้ามาแยกชนิดสัตว์ได้ดังนี้ สุนัข 47 ตัวอย่าง,แมว 1 ตัวอย่าง และโค 5 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 88.68, 1.88 และ 9.43 ของตัวอย่างที่พบเชื้อทั้งหมดตามลำดับ ดัง **ตารางที่ 4**

ตาราง 4 ชนิดสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2547-2555

ปี พ.ศ.	ชนิดสัตว์			ผลตรวจเป็นโรคพิษสุนัขบ้า(ตย.)
	สุนัข	แมว	โค	
2547	3	0	1	4
2548	7	0	1	8
2549	2	0	1	3
2550	3	0	0	3
2551	1	0	0	1
2552	3	0	0	3
2553	5	0	1	6
2554	5	1	1	7
2555	18	0	0	18
รวม	**47 (88.68%)**	**1 (1.88%)**	**5 (9.43%)**	**53**

เมื่อนำข้อมูลของสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทั้ง 53 ตัวอย่างมาจำแนกนั้น พบว่า

1.เป็นสัตว์มีเจ้าของ 37 ตัวอย่าง (69.81%) เป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ 16 ตัวอย่าง (30.19%) โดยแยกเป็นสัตว์ที่มีอายุน้อยกว่า 3 เดือน 2 ตัวอย่าง (3.77%),สัตว์ที่มีอายุระหว่าง 3-12 เดือน 15 ตัวอย่าง (28.03%),และสัตว์ที่มีอายุมากกว่า 1ปี 36 ตัวอย่าง (67.92%) ดัง **ตารางที่ 5**

ตารางที่ 5 ประเภทและช่วงอายุของสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2547-2555

ประเภทสัตว์	อายุสัตว์			รวมผลตรวจพบโรคพิษสุนัขบ้า(ตย.)
	<3เดือน	3-12 เดือน	>1ปี	
มีเจ้าของ	2	10	25	37
ไม่มีเจ้าของ	-	5	11	16
รวม	**2**	**15**	**36**	**53**

2. จากประวัติการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า สามารถจำแนกเป็นสัตว์ที่ไม่เคยทำวัคซีน 20 ตัวอย่าง (37.73%), เป็นสัตว์ที่เคยทำวัคซีนแต่ไม่สม่ำเสมอ 17 ตัวอย่าง (32.07%) โดยเป็นสัตว์ที่มีเจ้าของทั้งสิ้น 37 ตัวอย่าง (69.81%),และสัตว์ที่ไม่มีข้อมูลการทำวัคซีน เป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของทั้งหมด 16 ตัวอย่าง (30.19%) ดัง **ตารางที่ 6**

ตารางที่ 6 ประเภทและประวัติการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2547-2555

ประเภทสัตว์	ประวัติการทำวัคซีน			รวมผลตรวจพบ
	ไม่เคยทำ	ทำไม่สม่ำเสมอ	ไม่มีข้อมูล	โรคพิษสุนัขบ้า(ตย.)
มีเจ้าของ	20	17	-	37
ไม่มีเจ้าของ	-	-	16	16
รวม	**20**	**17**	**16**	**53**

โดยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีได้ดำเนินการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าโดยการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์พาหะหลักคือสุนัขและแมวเป็นประจำทุกปี โดยมีข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทั้งจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2555 (ข้อมูลจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี) ดัง **ตารางที่ 7**

ตารางที่ 7 จำนวนสุนัข – แมวและผลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในปี พ.ศ. 2547-2555

ปี พ.ศ.	จำนวนสุนัข – แมว		คิดเป็นร้อยละ
	จำนวนสัตว์ทั้งหมด(ตัว)	ผลการฉีดวัคซีน(ตัว)	
2547	152,621	122,097	80.00
2548	184,557	119,833	64.93
2549	178,841	161,680	90.40
2550	185,585	134,611	72.53
2551	191,857	168,564	87.86
2552	205,933	150,644	73.15
2553	203,475	172,208	84.63
2554	206,261	186,017	90.18
2555	228,458	196,068	85.82

วิเคราะห์และวิจารณ์ผล

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2547-2555 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี นำส่งตัวอย่างตรวจโรคพิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการ ณ ศูนย์วิจัยพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนล่าง) จำนวนทั้งหมด 230 ตัวอย่าง เฉลี่ยส่งตรวจตัวอย่าง 25.56±3.95 ตัวอย่าง/ปี ตัวอย่างที่ให้ผลบวกต่อเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า จำนวนทั้งหมด 53 ตัวอย่าง เฉลี่ย 5.89+1.69 ตัวอย่าง/ปี โดยวิเคราะห์เป็นประเด็นดังนี้

1.จำนวนตัวอย่างที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าและจำนวนตัวอย่างที่ส่งตรวจทั้งหมดในแต่ละปี พบว่าในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2551-2555) มีแนวโน้มสูงขึ้น(ตารางที่ 1) ทั้งนี้ จากการที่จำนวนตัวอย่างส่งตรวจที่ให้ผลบวกต่อ

โรคพิษสุนัขบ้ามีแนวโน้มสูงขึ้น อาจมีสาเหตุเนื่องจากการที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานีได้ดำเนินโครงการรณรงค์ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างต่อเนื่องนั้น ทำให้ประชาชนในพื้นที่เริ่มเข้าใจความสำคัญและเฝ้าระวังโรคด้วยการแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพิ่มมากขึ้น

2.ช่วงเวลาที่พบว่าสัตว์ที่ส่งตรวจแล้วพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าสูงกว่าช่วงอื่นในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม (แผนภูมิที่ 2) ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับการศึกษาของ Apirom and Wirongrong.,2005 ที่พบว่า ช่วงเวลาที่พบว่าสัตว์ที่ส่งตรวจแล้วพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าสูงกว่าช่วงอื่น ๆ 2 ช่วง คือ ช่วงแรกเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคมหรือเมษายน และช่วงที่ 2 ในเดือนกรกฎาคมหรือสิงหาคม และจากการศึกษาของมงคล โปร่งเจริญ.,2549 ซึ่งกล่าวว่าสุนัขมีรอบการเป็นสัดที่ไม่ขึ้นกับฤดูกาล (nonseasonally monoestrus) แต่โดยทั่วไปแล้วรอบการเป็นสัดของสุนัขในปีหนึ่งจะมีสองครั้ง ในช่วงแรกจะพบในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน และช่วงที่สองพบได้ในช่วงเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม ดังนั้นในช่วงการเป็นสัดนี้จึงมีโอกาสที่เกิดการสัมผัสโรคสูงและฟักตัวแสดงอาการในช่วงต่อมา ดังนั้นอาจนำมาพิจารณาปรับช่วงเวลาในการทำวัคซีนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อโรคให้เหมาะสมและต่อเนื่องกับช่วงเวลาที่ตรวจพบเชื้อแพร่ระบาด อย่างไรก็ตาม ควรทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ครอบคลุมในสุนัข-แมว ในพื้นที่นั้นๆทั้งหมดและทำซ้ำเพื่อกระตุ้นภูมิคุ้มกันอย่างสม่ำเสมอทุกปีตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก

3. เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าที่ตรวจพบในแต่ละพื้นที่ทั้ง 25 อำเภอในช่วงปี พ.ศ.2547-2555 พบว่าส่งตัวอย่างตรวจ 22 อำเภอ,ไม่มีตัวอย่างส่งตรวจ 3 อำเภอ และพบเชื้อใน 14 อำเภอ (ตารางที่ 2) โดยพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานีพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้ามากที่สุด จำนวน 11 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 25.75 ของตัวอย่างที่พบเชื้อทั้งหมดในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ร้อยละ 16.88 ของจำนวนตัวอย่างที่ส่งตรวจทั้งหมดในพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี ซึ่งเมื่อพิจารณาในแผนที่ (รูปที่ 1) จะเห็นได้ว่าบริเวณที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้านั้นจะอยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมหลักและพบมากในพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานีหรือพื้นที่ใกล้เคียง อาจจะเนื่องมาจากที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการส่งตัวอย่างตรวจโรคพิษสุนัขบ้านั้นตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี ทำให้จำนวนตัวอย่างส่งตรวจของพื้นที่รอบๆซึ่งเดินทางสะดวกมีจำนวนมากกว่าพื้นที่ห่างไกล ประกอบกับพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานีนั้นเป็นชุมชนเมืองเป็นส่วนมาก มีตลาดสด วัด ที่มีแหล่งอาหารของสัตว์ไม่มีเจ้าของมาก ทำให้อุบัติการณ์ของโรคพิษสุนัขบ้าพบได้มากในพื้นที่นี้ อย่างไรก็ตามในพื้นที่ที่ไม่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้านั้น อาจเนื่องมาจากไม่มีตัวอย่างส่งตรวจ,จำนวนตัวอย่างน้อยไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวจึงไม่สามารถกำหนดเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้าได้ ส่วนพื้นที่ที่มีอัตราการพบโรคสูงนั้นเช่น อำเภอศรีเมืองใหม่และอำเภอบุณฑริกนั้นเนื่องจากตัวอย่างที่ส่งตรวจทั้งหมดในพื้นที่ในช่วงเวลา 9 ปี นั้นมีจำนวนน้อยไม่ครอบคลุมยอดสัตว์พาหะหลักทั้งหมดในพื้นที่ ดังนั้นการสุ่มตัวอย่างหัวสัตว์พาหะโดยใช้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 0.01% ของจำนวนประชากรสุนัข-แมวในพื้นที่นั้นๆตามแนวทางการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งคิดเป็น 1 ตัวอย่างต่อ 1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อ 1 ปี ส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการค้นหาเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าที่แอบแฝงอยู่ในพื้นที่นั้นๆ

4. จากชนิดสัตว์ที่พบโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ.2547-2555 พบว่าสุนัขเป็นสัตว์พาหะนำโรคหลัก โดยพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ แยกได้ดังนี้ สุนัข 47 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 88.68, แมว

1 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 1.88 และโค 5 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 9.43 ของตัวอย่างที่พบเชื้อทั้งหมดตามลำดับ (ตารางที่ 4) ซึ่งต้องพิจารณาทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ครอบคลุมจำนวนสุนัข–แมว ให้เข้มข้น สำหรับในโคที่เป็นโรคนั้น จากการสอบสวนโรคพบว่าเกิดจากสุนัขไม่มีเจ้าของที่แสดงอาการโรคพิษสุนัขบ้ากัดทั้งสิ้น ดังนั้นการควบคุมและลดจำนวนของสัตว์ไม่มีเจ้าของจึงเป็นแนวทางที่สำคัญอีกแนวทางหนึ่งของการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้านี้

5.พบว่าประเภทของสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้านั้นเป็นสัตว์มีเจ้าของ 37 ตัวอย่าง (69.81%) เป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ 16 ตัวอย่าง (30.19%) ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าเจ้าของสัตว์ยังไม่ตระหนักถึงอันตรายของโรคพิษสุนัขบ้าเท่าที่ควร ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงอันตรายของโรคพิษสุนัขบ้าตลอดจนวิธีการป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันในสัตว์เลี้ยงจึงน่าจะเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่รับผิดชอบควรให้ความสำคัญขึ้น และสามารถนำมาแยกเป็นสัตว์ที่มีอายุน้อยกว่า 3 เดือน 2 ตัวอย่าง (3.77%) ซึ่ง,สัตว์ที่มีอายุระหว่าง 3-12 เดือน 17 ตัวอย่าง (32.08%),และสัตว์ที่มีอายุมากกว่า 1ปี 16 ตัวอย่าง (30.19%) (ตารางที่ 5) นอกจากนี้มีรายงานการศึกษาของ Mitmoonpitak ในปี 1998 ว่า ตัวอย่างจากสุนัขที่ให้ผลบวกเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการนั้น ส่วนใหญ่เป็นลูกสุนัขอายุต่ำกว่า 3 เดือนซึ่งเจ้าของไม่เคยดำเนินการพาไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าถึง 14% ของตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งตัวอย่างจากลูกสุนัขน้อยกว่าอายุ 3 เดือนซึ่งเจ้าของไม่เคยดำเนินการพาไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและเป็นโรคพิษสุนัขบ้านี้ แสดงถึงการสร้างภูมิคุ้มกันในลูกสุนัข 2-4 เดือนตลอดจนภูมิคุ้มกันในแม่สุนัขที่จะถ่ายทอดไปสู่ลูกจึงน่าจะมีความสำคัญมาก

6.จากประวัติการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้านั้น พบว่าแบ่งเป็นสัตว์มีเจ้าของซึ่งไม่เคยทำวัคซีน 20 ตัวอย่าง (37.73%), เป็นสัตว์มีเจ้าของที่เคยทำวัคซีนแต่ไม่สม่ำเสมอ 17 ตัวอย่าง (32.07%) รวมเป็น สัตว์ที่มีเจ้าของทั้งสิ้น 37 ตัวอย่าง (69.81%),และสัตว์ที่ไม่มีข้อมูลการทำวัคซีน เป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของทั้งหมด 16 ตัวอย่าง (30.19%) (ตารางที่ 6) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าของสัตว์ยังไม่ตระหนักในความสำคัญของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ทั้งนี้ การนำสุนัขไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าถือเป็นหน้าที่ของเจ้าของสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 โดยระบุให้นำสุนัขอายุ 2-4 เดือน ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าพร้อมกับติดเครื่องหมายแสดงการฉีดวัคซีนและเก็บใบรับรองการฉีดวัคซีนไว้ ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกในการเลี้ยงสุนัข-แมวหรือสร้างสภาพบังคับทางสังคมเช่น ข้อบังคับชุมชน,เทศบัญญัติ ฯลฯ ให้ให้แก่เจ้าของสัตว์ในการเลี้ยงสุนัข-แมวปฏิบัติตาม เพื่อให้สัตว์เลี้ยงมีภูมิคุ้มกันและผู้เลี้ยงปลอดภัยต่อโรคพิษสุนัขบ้าได้ และการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กับสุนัข-แมวปีละ 1 ครั้ง จึงยังคงจำเป็นและต้องทำการฉีดกระตุ้นในปีต่อไปเพื่อรักษาระดับภูมิคุ้มกันต่อโรคด้วย

7.จากข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทั้งจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2555 (ตารางที่ 7) ได้มีการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์พาหะหลักคือสุนัขและแมวเป็นประจำทุกปี แต่พบว่าปี พ.ศ. 2548, 2550 และ 2552 ยังไม่ครอบคลุมร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรสุนัข – แมว ซึ่งอาจทำให้ระดับภูมิคุ้มกันต่อโรคพิษสุนัขบ้าในตัวสัตว์เกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอทำให้สามารถติดโรคได้

สรุป

สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าของจังหวัดอุบลราชธานีนั้นมีแนวโน้มที่จะตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าเพิ่มมากขึ้น โดยพิจารณาจากยอดสัตว์พาหะหลัก คือสุนัข-แมว ที่เพิ่มขึ้นและปริมาณของวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่บริการโดยไม่คิดมูลค่านั้นลดลง ดังนั้นการควบคุมจำนวนสัตว์พาหะอย่างถาวร และการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ครอบคลุมสัตว์พาหะหลักโดยเฉพาะสุนัข – แมวที่ไม่มีเจ้าของ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เลี้ยงตระหนักในความสำคัญของโรคพิษสุนัขบ้าและรับผิดชอบกับสัตว์เลี้ยง นั้นต้องทำอย่างเร่งด่วนและร่วมมือกันอย่างจริงจังของทุกฝ่าย โดยที่หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักคือ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานป้องกันควบคุมโรคร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ต้องประสานงานเพื่อการควบคุม เฝ้าระวังและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างจริงจังตลอดจนมีการเร่งรัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามนโยบายสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าทั่วจังหวัดอุบลราชธานีและให้ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าทั่วประเทศเป็นผลสำเร็จ ภายในปี 2563

ข้อเสนอแนะ

1. จากปัญหาของจำนวนสุนัข-แมวไม่มีเจ้าของที่เพิ่มมากขึ้นและเป็นแหล่งรังโรคพิษสุนัขบ้านั้น ควรมีการคุมกำเนิดสัตว์พาหะเหล่านี้อย่างถาวรโดยการผ่าตัด-ทำหมัน ซึ่งในปัจจุบันบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านศัลยกรรมในสัตว์อย่างถูกกฎหมายคือ สัตวแพทย์และนายสัตวแพทย์ยังมีจำนวนไม่มาก,บุคลากรผู้ปฏิบัติงานขาดประสบการณ์และเทคนิคในการควบคุมสัตว์ไม่มีเจ้าของ ประกอบกับเวชภัณฑ์,วัสดุวิทยาศาสตร์และอุปกรณ์ในการจับบังคับสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของเช่น ปืนยิงยาสลบ,ลูกดอกยิงยาสลบ,ยาสลบที่มีความปลอดภัยสูงและใช้ในการปฏิบัติงานสะดวก ฯลฯ นั้นมีจำนวนไม่เพียงพอ ดังนั้นส่วนของภาครัฐส่วนกลางที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนให้มากขึ้นทั้งทางด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ หรือ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในการควบคุมบังคับสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ ส่วนในภาคประชาชน การสร้างจิตสำนึกที่ดีในการเลี้ยงดูสุนัข-แมวเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปัญหาการนำสุนัข-แมวไปปล่อยทิ้งให้เป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ

2. จากปัญหาสุนัข-แมวมีเจ้าของที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้านั้น แสดงถึงเจ้าของสัตว์ยังขาดความรู้ ความเข้าใจต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ถูกต้อง ดังนั้นควรเน้นการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงและต่อเนื่องในรูปแบบต่างเพื่อสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าตลอดจนจิตสำนึกในการเลี้ยงสุนัข-แมวหรือสร้างสภาพบังคับทางสังคม เช่น ข้อบังคับชุมชน,เทศบัญญัติ ฯลฯ ให้แก่เจ้าของสัตว์ในการเลี้ยงสุนัข-แมวปฏิบัติตาม เพื่อให้สัตว์เลี้ยงมีภูมิคุ้มกันและผู้เลี้ยงปลอดภัยต่อโรคพิษสุนัขบ้าได้

3.จากการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีพบว่าในการส่งตัวอย่างตรวจยืนยันโรคพิษสุนัขบ้านั้นประสบปัญหาห้องปฏิบัติการที่อยู่ห่างไกล โดยพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ขนาดใหญ่จำนวน 25 อำเภอ ซึ่งต้องส่งตรวจที่ศูนย์วิจัยการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนล่าง) จ.สุรินทร์ ซึ่งอาจเกิดความล่าช้าในการทราบผลยืนยัน ซึ่งจะมีผลในการประเมินความรุนแรงในการควบคุมโรคในคนด้วย ประกอบกับหลักเกณฑ์ในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ต้องมีการสุ่มตัวอย่างหัวสัตว์ในพื้นที่นั้นๆส่งตรวจเป็นประจำทุกปี ดังนั้นการเพิ่มจำนวนห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐานสำหรับตรวจยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ในพื้นที่ที่ห่างไกลหรือพื้นที่ที่มี

อุบัติการณ์ของโรคพิษสุนัขบ้ามาก จึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพของงานป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

4.ในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้านั้นได้ดำเนินการเริ่มในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผู้บริหารขององค์กรนั้นๆต้องตระหนักและเห็นความสำคัญในปัญหาของโรคพิษสุนัขบ้า ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้ง ด้านปศุสัตว์และด้านสาธารณสุขควรมีการชี้แจง ประสานงานรวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลให้ผู้บริหารท้องถิ่นทราบอย่างสม่ำเสมอและมีการประเมินผลการดำเนินงานควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่นนั้นๆประจำทุกปี เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

5.แม้ว่าจากข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทั้งจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2555 (ตารางที่ 7) ได้มีการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าโดยการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์พาหะหลักคือ สุนัขและแมวเป็นประจำทุกปี แต่พบว่า ปี พ.ศ. 2548, 2550 และ 2552 ยังไม่ครอบคลุมร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรสุนัข – แมว ซึ่งอาจทำให้ระดับภูมิคุ้มกันต่อโรคพิษสุนัขบ้าในตัวสัตว์เกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอทำให้สามารถติดโรคได้ซึ่งจำเป็นต้องหาวัคซีนมาฉีดเพิ่มเติมให้ครอบคลุม แต่เนื่องจากงบประมาณของกรมปศุสัตว์ในการจัดหาวัคซีนเพื่อให้บริการโดยไม่คิดมูลค่านั้นไม่เพียงพอซึ่งสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานีได้รับสนับสนุนวัคซีนเพื่อควบคุมโรคเมื่อเกิดโรคพิษสุนัขบ้าขึ้นเท่านั้น โดยมีจำนวนวัคซีนประมาณร้อยละ ๒๐ ของยอดสุนัข-แมว ที่สำรวจได้ในแต่ละปี(ข้อมูลจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี) ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการจัดหาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าสนับสนุนเพิ่มเติมให้พอเพียงตามจำนวนสุนัข-แมวที่สำรวจได้ในพื้นที่นั้นๆเป็นประจำทุกปี โดยหาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สามารถสนับสนุนวัคซีนได้ ควรให้เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ในพื้นที่บังคับใช้กฎหมายและดำเนินการจัดหาและฉีดวัคซีนโดยเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราที่ประกาศไว้ในกฎกระทรวง และจากจำนวนสุนัข-แมวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีอาจส่งผลต่อการนำสัตว์ไปปล่อยทิ้งเกิดเป็นสุนัขไม่มีเจ้าของมากขึ้น ดังนั้นการควบคุมจำนวนสุนัข-แมวไม่ให้เพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยการผ่าตัดทำหมันหรือฉีดยาคุมกำเนิดจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าเช่นกัน

6.ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยง เช่น ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าบ่อยครั้งนั้น เห็นควรให้เจ้าหน้าที่ทั้ง หน่วยงานปศุสัตว์,หน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานท้องถิ่นเข้าดำเนินงานควบคุมโรคอย่างเข้มข้นโดยกำหนดเป็นพื้นที่พิเศษ หรือพื้นที่นำร่อง ที่ต้องสร้างเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าให้ได้ โดยอาจมีการสุ่มตรวจ หา ค่า GMT (Geometric Mean Titer) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นของสุนัขที่ตรวจหา Neutraliaing Antibody ซึ่งจะเป็นค่าที่บ่งบอกถึงสภาพการตอบสนองของการสร้างภูมิคุ้มกันของสุนัข ซึ่งค่ามาตรฐานของ GMT ที่เชื่อว่าสามารถป้องกันโรคได้คือ 0.5 IU/ml. ซึ่งถือเป็นระดับมาตรฐานที่ใช้ในการป้องกันโรคในคนเช่นกัน (Vodopija I. et al.,1985) ซึ่งถ้าหากพื้นที่นั้นๆได้ทำการรณรงค์ทำฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในแก่สุนัข-แมวในพื้นที่แล้ว ภายหลังจากการฉีดวัคซีน 1-2 หรือ 3 เดือนแล้ว ปศุสัตว์อำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ อาจขอความร่วมมือจากเจ้าของสัตว์ในการเจาะเลือดสุนัขเพื่อทำการตรวจค่าการตอบสนองในการสร้างภูมิคุ้มกันของสุนัข(Neutralizing Antibody) เพื่อส่งให้กรมควบคุมโรคติดต่อหรือสถาบันวิจัยไวรัส กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ในการเอื้ออำนวยการตรวจตัวอย่าง แล้วถ้าพบว่าค่า GMT ของสุนัขส่วนใหญ่อยู่ในค่าที่มากกว่า 0.5 IU/ml. หมายถึงมีการตอบสนองต่อวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้ ซึ่งสามารถแสดงได้ถึงการที่

ปศุสัตว์อำเภอ ปศุสัตว์จังหวัด หน่วยงานสาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆมีการร่วมมือในการควบคุมและกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ที่พบเชื้อซ้ำซ้อนได้ผลจริง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานของกรมปศุสัตว์เป็นไปตามข้อตกลง (MOU) ร่วมกับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขและกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีการเร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามนโยบายสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าทั่วประเทศ โดยตั้งเป้าให้ทั่วประเทศเป็น Rabies free zone ภายในปี 2563 ดังนั้น ควรมีการร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานป้องกันควบคุมโรคร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ประสานงานเพื่อการควบคุม เฝ้าระวังและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าทั่วประเทศให้เป็นผลสำเร็จ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กลุ่มพัฒนาสุขภาพสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานีทุกท่านที่ให้การสนับสนุนข้อมูลการเก็บตัวอย่างหัวสัตว์ส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้า ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ตอนล่าง) จังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ ในการตรวจตัวอย่างหัวสัตว์ที่ส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้า ทำให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1.ธีรพงศ์ ยืนยงโอฬาร, ณัฏฐพัชร บุญมีเกษมสันต์. 2552. โรคพิษสุนัขบ้า. สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. หน้า1-39.

2.มงคล โปร่งเจริญ. 2549.ระบบสืบพันธุ์สุนัขและการผสมเทียม.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.หน้า 14.

3.Apirom Puanghat., Wirongrong Hunsoowan., 2005. Rabies Situation in Thailand. J Med Assoc Thai 2005; 88 (9): 1319-22.

4.Jessada Denduangboripant., Supaporn Wacharapluesadee., Boonlert Lumlertdacha., Nipada Ruankaew., Wirongrong Hoonsuwan., Apirom Puanghat and Thiravat Hemachudha. 2005.Transmission dynamics of rabies virus in Thailand: Implications for disease control. BMC(BioMed Central) Infectious Diseases 2005., p 5:52.

5.Mitmoonpitak C., Tepsumethanon V. and Wilde H., 1998. Rabies in Thailand. Cambridge University Epidemiology Infect. Vol.120. page : 165-169.

6.Wirongrong Hoonsuwan and Apirom Puanghat., 2005. Rabies Control in Thailand. Journal of Med Assoc Thai 2005; 88 (10): p 1471-5.

7.WHO Expert Consultation on Rabies, 5-8 October 2004. WHO Technical Report Series 931.